

A Tompa Mihály Emlékmúzeum Baráti Köre

A kör megalakulásának körülményei

Most 15 éve néhány hagyományműveléssel foglalkozó ember elhatározta a Sajóbalparti dombvidék történelmi és néprajzi emlékeinek összegyűjtését, valamint Tompa Mihály költő életét és munkásságát bemutató állandó emlékkiállítás létrehozását. Az erről szóló beszélgetést — amely egy keleméri lakodalomban történt — nemsokára az előkészítő bizottság megalakítása és az akcióprogram elkészítése követte.

Az előkészítő bizottság által megalakított *Múzeumi Baráti Kör* két község — Kelemér és Gömörszőlős — társadalmi szerveinek képviselőin kívül több irodalombárót és hagyományművelőt meghívott tagjai sorába. A Kör a *Hazafias Népfront Tompa Mihály Emlékbizottsága* nevet vette fel azon egybehangzó vélemény alapján, hogy az akcióprogram végrehajtásához a honismereti mozgalmat patronáló Hazafias Népfront adja a legmegfelelőbb keretet. Az alakuló ülés 1959. szeptember 28-án történt. A Kör munkabizottságot választott. Tagjai voltak: *Lőrincz Dezső* (vb-elnök), *Kócó Lajos* (ref. lelkész), *Illés István* (ált. isk. ig.), *Kovács László* (a HNF járási alelnöke).

A Tompa Emlékmúzeum céljára kijelölt épületet — a költő egykori használatában állt káplánszobát és raktárt — a ref. egyházközség — mint tulajdonos — örök használatra felajánlotta. A gyűjtemény magvát *E. Kovács Lászlónak*, az előkészítő bizottság egyik tagjának magángyűjteménye jelentette. Ezeket követően számbavették a múzeum megvalósítását szolgáló anyagi forrásokat és a társadalmi segítséget: elsődlegesen a két község lakossága részéről több száz órányi társadalmi munkavállalást. Több szerv és intézmény is felajánlotta támogatását.

Kutatótevékenységünk segítésére egy részletes Tompa Mihály bibliográfiát készítettünk, amelyben a Tompa-műveket tárgyaló kritikai és életrajzi kiadványok mellett helyet kaptak az utóélet eseményeivel foglalkozó hírek, tudósítások, továbbá a Tompa emlékhelyek és emlékek is. Munkánkra ösztönzőleg hatott, hogy Tompa irodalmi jelentőségének vitája ezidőben új erőre kapott. Tudtuk, hogy a létesítendő gyűjtemény nemcsak a Tompa-kultusz ápolását szolgálja. Író és költő barátaihoz fűződő kapcsolatainak tárgyi emlékei a kor irodalomtörténetének jó keresztmetszetét adják. Mi több, a látogatókhoz közelebb hozzák az 1848–49-es szabadságharc dicső emlékeit. Megyei lapunk (Északmagyarország) első figyelmet keltő közleménye, majd Körünknek az Ozdi Vasasban megjelent felhívása nyomán munkánkhoz több állami, társadalmi és tudományos szerv, intézmény adott segítséget.

Az épület helyrehozási munkálataihoz az ozdi járási tanács vb. 40 000 Ft-ot biztosított. Kisebb összegű segítséget ajánlott fel a népfront, több tsz, ktsz és a ref. egyházkerület. Magánosok önkéntes felajánlása mintegy 4000 Ft-ot tett ki. Az épület helyrehozási munkálatainál Kelemér lakossága 2700, Gömörszőlős lakossága 1100 munkaórát töltött. Ezen kívül még számos vállalat és intézmény adott hathatós segítséget. Az akció megindulását követő negyedik évben, 1963. szeptember 28-án a Megyei Múzeum Szervezet tagmúzeumaként megnyitottuk a Tompa Mihály Emlékmúzeumot. A megnyitóval egyidőben jelentettük be csatlakozásunkat az akkoriban újjászervezett Borsod Megyei Múzeumok Baráti Köre Egyesülethez. Ezzel a négy évvel előbb alakult Tompa Mihály Emlékbizottság szervező szerepe és akcióbizottság jellege megszűnt. Tevékenységére az alakuláskor elfogadott működési szabályzat mellett a MBK alapszabályai az irányadók. A Kört irányító 4 tagú munkabizottságot a felügyeleti szervek ajánlása alapján vezetőség váltotta fel, melynek elnöke *E. Kovács László*, titkára *Kormos Ferenc*.

Körünk jelentősebb rendezvényei

1. 1965-ben a Múzeumi Hónap keretében falutörténeti és néprajzi kiállítást rendeztünk. (Ezzel egyidőben jelentek meg falunkban a magángyűjtők. A kiállítási anyag összehozásának nehézségei abból eredtek, hogy nagyon veszélyes versenytársakra találtunk bennük. Vállalkozásunk azonban eredményes volt, s e hírverő jellegű kiállítással megalapoztuk tárgyi néprajzi gyűjteményünket.)

2. 1966. októberében — ugyancsak a Múzeumi Hónap keretében — több megyei és járási szervvel együtt megrendeztük az első megyei Honismereti Napot. Több kiállítás fogadta a résztvevőket, ezeken *Észak-borsodi Honismereti Körkép* címmel járási honismereti szolgálatát mutattuk be. A tanácskozást keleméri körséta követte, amelynek során a résztvevők megtekintették a Tompa Mihály Emlékmúzeumot, a Mohos Tavak természetvédelmi területét, a közelben levő földvárat, a Szörnyű-völgy gazdag történelmi helyeit és természeti szépségeit.

3. 1967-ben, Tompa Mihály születésének 150. évfordulóján megemlékezésünket az Ünnepi Könyvhét járási megnyitójával egybekötve tartottuk. Ezen a putnoki Járási Művelődési Központ Tóth Ede irodalmi színpada működött közre.

4. Az ezt követő évben, 1968-ban — a költő halálának 100. évfordulóján — a cseh-szlovákiai Hanva községben tartott ünnepségen 15 tagunk és rajtunk kívül mintegy 30 érdeklődő vett részt. A hanvai program a szlovákiai Tompa emlékhelyeken tartott rendezvénysorozatnak, a *Tompa Mihály Napok*nak volt a befejező része.

5. A kettős évforduló sajtó- és egyéb dokumentumanyagából 76 tárgy gyűlt össze. Ezeket egyéves időtartamra a Tompa Emlékmúzeumban állítottuk ki. Az anyag külön becse, hogy a zöme Tompa újraértékelésének jegyében született, ezért sokan úgy vélekedtek, hogy ezek egy részét soroljuk be a kiállítás állandó anyagába.

6. 1969. szeptember 28-án megemlékeztünk körünk megalakulásának 10. évfordulójáról.

7. 1971-ben a Múzeumi Hónapi rendezvényünk keretében *Molnár Mátyás*, a vajai Vay Ádám Múzeum vezetője, Szabolcs-Szatmár megyei Tompa-kutatásairól, *dr. Bodgál Ferenc* muzeológus pedig a honismereti gyűjtőmunkában felhasználható technikai lehetőségekről beszélt. Ebből az alkalomból *Néprajzi Fotók* címmel kiállítást rendeztünk. Ezzel egyidőben vették használatba a volt gómórszöllősi iskolát és a hozzátartozó pedagóguslakást, melyet a Járási Tanács V. B. művelődésügyi osztálya közművelődési célra adott át. Az épület egyik felében köri klubot, könyvtárt és néprajzi gyűjtőszobát rendeztünk be. A kör által összegyűjtött mintegy négyszáz néprajzi tárgy a paraszti gazdálkodás és háztartás kellékeiből, a kenderfeldolgozás és a fakitermelés — téli favágás, cserhántolás, fuvarozás és szénégetés — eszközeiből áll.¹

8. 1972. május 4-én három honismereti kör — az ózdi Liszt Ferenc Művelődési Ház Honismereti Köre, a putnoki gimnázium Néprajzi Szakköre és a keleméri—gómórszöllősi Múzeumi Baráti Kör — közös, egéssznapos találkozóját rendeztük meg Gómórszöllősen. Gyűjteményünk megtekintése után falunézés volt. A gómórszöllősi porták többsége még épségben őrzi a hagyományos paraszti gazdálkodás eszközkincsét, sok még a múlt században épült lakóház és gazdasági épület is.

9. 1972 évi őszi közgyűlésünk több fontos határozatot hozott. Körünk — mint a Megyei Múzeumi Baráti Kör alcsoportja — önálló alapszabályt nem készített, működési terve a megyei Múzeumi Baráti Kör alapszabályaira épül. A klubtevékenység és az öntevékeny gyűjtőmunka anyagi alapjainak megteremtése céljából tagdíj bevezetését szavazta meg. A közgyűlés határozatot hozott a támogató testület kiszélesítésére, a munkánkat eddig is segítő vállalatokkal és szocialista brigádokkal még szorosabb kapcsolat kialakítására. E határozat alapján tartós együttműködési megállapodást kötöttünk az OKÜ két szocialista brigádjával, a Műszénermelő Vállalattal és a putnoki mezőgazdasági termelészövetkezettel.

10. A Tompa Mihály Emlékmúzeum megnyitásának 10. évfordulója alkalmából 1973. október 26-án ünnepi közgyűlést tartottunk. Ezen 26 társadalmi aktívánknak adtunk át tárgyjutalmat és 16 köri tag kapta meg a Megyei Tanács által alapított *Közösségért* jelvényt.

¹ A néprajzi tárgyakat részben ajándékként, részben pedig a tulajdonjog fenntartásával Bari János, Dankó Mihály, Doro László, Gál Géza, Ivocs Pál, Javora Lászlóné, Javora Ferencné, Orbán Piroska, Rási Bálint, Tóth Károly, és Veres László keleméri, K. Babus László, Babus P. Benjmin G. Kovács Béla, özv. Kovács Józsefné, T. Kovács János, K. Kovács Miklós, Dányi Miklós, Juhász Márta, Szala József, és Veres András gómórszöllősi, Domby Lajos alsó-szuai, valamint Szabó Irméné budapesti lakosok adták át.

11. 1974. június 16-án Sajónémeti községben megrendeztük a három honismereti kör II. találkozóját, mintegy 70 résztvevővel.

12. Körünk megalakulásának 15. évfordulójára a Múzeumi Hónap 1974. október 20-i rendezvényén, a gömörszölösi klubhelyiségben emlékeztünk. Ezen előadások hangzottak el és kiállításon mutattuk be a kör eddigi tevékenységét.

A Tompa Mihály Emlékmúzeum állománya

A Tompa Emlékmúzeum anyaga 1963-ban — a múzeum megnyitásakor — 426 db volt, azóta 134 db-al növekedett. Az állománygyarapodás részben vásárlásokkal, részben ajándékozással és felajánlással vált lehetővé. Egykorú és régi kiadványokat a nagyobb könyvgyűjtemények duplumaiból, ajándékképpen kaptuk meg. Több kiadványt szereztünk antikváriumokból és a könyvtverjesztő hálózat útján. Gyűjtőútjaink alkalmával a Tompa-émlékkel kapcsolatos fotókkal gazdagodott gyűjteményünk. A közelmúltban vásárlással került gyűjteményünkbe a költő íróasztala.

A szervezeti élet

Körünk, a megyei Múzeumi Baráti Körhöz történt csatlakozása óta is változatlanul „felnőttke köre” maradt és nem csupán azért, mert egyetértünk a honismereti mozgalmat irányító szervek által kiemelt kívánalommal, hogy a mozgalomnak ki kell lépnie az iskolából. A fiatalítás szükségessége azonban többször is felmerült, mert a fiatalok aránya — a gömörszölösi csoport kivételével — nem kielégítő. Fialat kör tagjainkról elmondhatjuk, hogy aktivitásuk úgy rendezvényeinken, mint egyéb tekintetben dicséretes.

Tagjaink száma némi ingadozással 40 fő. Lakóhely szerint többségükben kelemé-riek, kisebb számmal gömörszölösiak. Többségük az iparban dolgozik, kisebb számban vannak pedagógusok, önálló gazdák, diákok, és nyugdíjasok. Tagjaink egyhatoda a nő.

A következő évre szóló munkatervünket a Múzeumi Hónap keretében tartott évi közgyűlésünkön szoktuk megvitatni. Közgyűlési jóváhagyás után bemutatjuk a megyei Múzeumi Baráti Kör vezetőségének, illetve tervbírálatra a Járási Közművelődé-

si Tanács tervjóváahagyó ülésére. Munkatervünk része a járás, illetve a két község egységes közművelődési tervének.

Kapcsolataink

Köri kapcsolataink kiszélesítésére, ezek fenntartására mindig megfelelő gondot fordítottunk. Jó a kapcsolatunk a megyei Múzeumi Baráti Körhöz tartozó és más Honismereti Körökkel, a megyei Múzeumi Szervezet tagintézményeinek és más megyei gyűjtemények vezetőivel, munkatársaival. Igen szoros kapcsolatban vagyunk az Ozdi Népművelési Intézmények honismereti körével, közös rendezvények, előadócserék, publikációs tevékenység stb. formájában.

Köri tevékenységünk elismeréseként rendszeresen meghívunk bennünket a honismereti mozgalom különböző országos és megyei szintű rendezvényeire. A megyei Múzeumi Baráti Kör közgyűlésein rendszeresen beszámolunk Körünk tevékenységéről.

A további feladatok

Célkitűzéseink, hogy a Tompa Mihály Emlékmúzeum a Tompa irodalmi hagyaték mennél teljesebb egészét adó gyűjteménnyé váljék. Tudjuk, hogy ismeretlen Tompa anyag felkutatására mind kevesebb a lehetőség. Országos intézményeink gyűjteményeiben őrzött Tompa relikviák csak másolatban kerülhetnek hozzánk. Fontos viszont a Tompával foglalkozó kiadványok maradéktalan összegyűjtése. Előttünk álló feladat még a Tompa szájhagyományok, mende-mondák, emlékezések összegyűjtése, rendszerezése is. Ehhez a közeli időben egy *Tompa-kérdőívet* fogunk közreadni. A kérdőíves gyűjtő- és feldolgozó munkában köri aktívainkon kívül szeretnénk bevonnunk a Tompa emlékhelyek általános és diákifjúságát is.

Hozzáférhetővé kell tennünk a Tompa emlékgűjtemény könyv, folyóirat és lapanyagának duplumait a tanulóifjúság, a nevelők és más érdeklődők számára. A megyei Múzeumi Igazgatóság illetékeseinek egyetértésével ezekből kézi könyvtárat szervezünk, anyagát ajánlójegyzékbe foglaljuk.

Ösztönzést és segítséget kell adnunk, hogy tagjaink közül minél többen vegyenek részt az évenként meghirdetett Istvánffy Gyula honismereti és néprajzi gyűjtőpályázaton.

Tárgyi gyűjtőmunkánkat két körülmény korlátozza. Szűkös anyagi lehetőségeink és a pénzes magángyűjtők konkurenciája.

Szerény kiadványokat kell készítenünk hely- és tájismertető publikációkból, Tompa keleméri kapcsolataiból, a Tompa Emlékmúzeum anyagáról.

Célunk összegezve, hagyományaink ápolása, ismertetése, megszerettetése; az egészséges lokálpatriotizmus, a hazaszeretet és az internacionalista magatartás tudatossá tétele.

E. Kovács László

Az Egry József Emlékmúzeum baráti köréről

Századunk egyik legnagyobb magyar festője volt *Egry József*, s mi, akik szeretjük a Balatont, bevallott elfogultsággal beszélünk életművéről. Munkáiban a magyar táj és dolgozó népe európai szinten, a legnagyobbakkal rokonítható szépségben jelentkezik. Festészete népünk közös kincse. A „Vízrenéző”, aki megalkotta a Cantata profana festői párját, úgy kötődött a valósághoz, hogy ugyanakkor annak lényegét is tudta adni. Nem pusztán a Balaton látványát festette meg, hanem a Bala-

ton világát is. Amint *Németh Lajos* művészettörténész mondta: az érzéki konkrét mellett a fényszötte végtelent is. Az Egry breviárium bevezető tanulmányában *Keresztury Dezső* írja: „Kezdteti odafigyelni festményeire. Főképpen a badacsonyi part épp, hogy jelzett hajlatai közt, a tomaji öböl, a kisörsi félsziget félkaréja előtt, az ég és a tótükör kettős végtelentét megtörő fényoszlopban botjára támaszkodó, vállán kisedet emelve, viharos nyugalommal haladó Szent Kristófra. Kezdetben